

OPINII PRIVIND AUTORUL, SUBIECTUL ȘI TITULARUL DREPTULUI DE AUTOR, PRECUM ȘI UTILIZATORUL ÎN REGLEMENTAREA LEGII NR. 8/1996 PRIVIND DREPTUL DE AUTOR ȘI DREPTURILE CONEXE

*Teodor Bodoașcă**

Rezumat

În anul 2018, Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe a fost modificată și completată masiv prin Legea nr. 74/2018. De fapt, urmare acestei modificări, Legea nr. 8/1996 a și fost republicată.

Printre altele, art. 1 pct. 1 din Legea nr. 74/2018 a completat art. 3 din Legea nr. 8/1996 cu alin. (4) și alin. (5), prin care a fost stabilită semnificația expresiei „titulari ai dreptului de autor”, respectiv a termenului „utilizator”.

Inexplicabil, inițiatorii acestei completări nu au intervenit asupra celorlalte dispoziții ale Legii nr. 8/1996 pentru a fi modificate corespunzător, în acord cu semnificația legală stabilită, mai ales, pentru expresia „titulari ai drepturilor de autor”. Drept urmare, în prezent, în Legea nr. 8/1996, există relativ numeroase texte care, în mod nejustificat, se referă doar la „autor” sau numai la „titularul dreptului de autor”. Fără a exagera, astfel, s-a creat un adevărat „haos normativ”.

Cuvinte-cheie: *autor, subiectul dreptului de autor, titularul dreptului de autor, utilizator.*

* Profesor universitar dr., Universitatea „Dimitrie Cantemir” din Târgu Mureș.

Abstract

In 2018, Law no. 8/1996 regarding the copyright and related rights was massively amended and supplemented by Law no. 74/2018. In fact, following this amendment, Law no. 8/1996 was republished.

Among others, art. 1 point 1 of Law no. 74/2018 completed art. 3 of Law no. 8/1996 with par. (4) and para. (5), which established the meaning of the expression „copyright holders”, respectively of the term „user”.

Inexplicably, the initiators of this supplement did not intervene on the other provisions of Law no. 8/1996 to be amended accordingly, in accordance with the legal significance established, in particular, for the expression „copyright holders”. As a result, at present, in Law no. 8/1996, there are relatively numerous texts that, unjustifiably, refer only to „author” or only to „copyright holder”. Without exaggerating, thus, a real „normative chaos” was created.

Keywords: *author, copyright subject, copyright holder, user.*

1. Autorul ca subiect al dreptului de autor

Fără să-l nominalizeze în mod expres, art. 3 din Legea nr. 8/1996¹ sugerează că subiect al dreptului de autor este, în principal, autorul² și, prin excepție, alte persoane fizice sau juridice. Astfel, după ce în alin. (1) dispune că autor este persoana fizică sau

¹ Legea nr. 8/1996 a fost publicată în M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996 și, apoi, republicată în M. Of. nr. 489 din 14 iunie 2018, fiind ulterior modificată și completată.

² Pentru detalii referitoare la subiectele dreptului de autor, a se vedea V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale*, vol. I, *Dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui – generis*, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 159 și urm.

persoanele fizice care au creat opera și în alin. (2) evocă posibilitatea ca, în cazurile expres prevăzute de lege, și alte persoane fizice sau juridice să beneficieze de protecția acordată autorului, în alin. (3) prevede că, în condițiile legii, „calitatea de subiect al dreptului de autor se poate transmite”³. Facem precizarea că, sub acest aspect, în doctrină există o oarecare unanimitate.

În ceea ce ne privește, considerăm că expresia „subiect al dreptului de autor”, indiferent că vizează autorul sau alte persoane fizice sau juridice, analizată din perspectiva teoriei generale a dreptului, nu poate fi disociată de calitatea de „titular al dreptului de autor”. Sub acest aspect, în doctrină, în mod sugestiv se consideră că autorul, ca subiect original, se bucură de toate drepturile. În schimb, alte persoane, precum succesorii acestuia, se vor bucura de drepturi, dar nu de toate drepturile autorului operei⁴.

În general, sintagma „subiect de drept” desemnează persoana fizică sau juridică titulară a unor drepturi și obligații obiective⁵. Altfel spus, calitatea de subiect de drept ține de capacitatea de folosință a persoanei fizice sau juridice. Evident, ar fi o absurditate să se susțină că există „subiecte de drept” cărora legea nu le recunoaște niciun drept și, pe cale de consecință, nu pot avea calitatea de „titulare de drepturi”. O asemenea interpretare ar fi într-un vădit dezacord cu dispozițiile art. 15 alin. (1) din Constituție și chiar cu cele ale art. 34 C. civ.

După cum vom prezenta în cele ce urmează, surprinzător, art. 3 alin. (4) din Legea nr. 8/1996 conferă calitatea de „titulari ai dreptului de autor” doar altor persoane fizice sau juridice, fiind omis nejustificat autorul.

³ Notă: ori de câte ori, în cuprinsul studiului, facem referire la un text de lege fără să indicăm actul normativ, avem în vedere Legea nr. 8/1996.

⁴ A se vedea V. Roș, *op. cit.*, p. 158-159.

⁵ A se vedea Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a VII-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2001, p. 206.

2. Titulari ai dreptului de autor

Potrivit art. 3 alin. (4) din Legea nr. 8/1996, „sunt recunoscuți și protejați ca titulari ai dreptului de autor persoanele fizice sau juridice, care au dobândit această calitate prin moștenire sau cesiune, în condițiile legii, precum și editorii de opere muzicale și de opere scrise, pentru drepturile care le-au fost transferate în baza unor acorduri individuale și care au dreptul cel puțin la o parte din veniturile provenite din drepturi”.

În ceea ce ne privește, considerăm că, din punct de vedere logico-juridic, această normă implică unele sublinieri particulare, parte din ele critice.

În primul rând, fiind în prezența unei semnificații legale, sunt incidente dispozițiile art. 37 alin. (2) din Legea nr. 24/2000 cu privire la normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative⁶. Astfel, în temeiul acestora, „dacă o noțiune sau un termen nu este consacrat sau poate avea înțelesuri diferite, semnificația acestuia în context se stabilește prin actul normativ ce le instituie,...., și devine obligatoriu pentru actele normative din aceeași materie” (s.n.). Evident, semnificația stabilită de art. 3 alin. (4) pentru expresia „titulari ai drepturilor de autor” este obligatorie și în contextul Legii nr. 8/1996.

În al doilea rând, calitatea de titulari ai dreptului de autor poate fi dobândită de persoanele fizice sau juridice doar prin unul din modurile expres și limitativ prevăzute de art. 3 alin. (4). În concret, se poate ajunge la această calitate doar prin „moștenire” sau „cesiune” și, în cazul „editorilor de opere muzicale sau scrise”, numai în baza unor „acorduri individuale”. Față de caracterul special și limitativ al acestor modalități, desprindem concluzia că este exclusă dobândirea acestei calități prin alte modalități, cum ar fi, spre exemplu, crearea unei opere. Practic, în condițiile art. 3

⁶ Legea nr. 24/2000 a fost publicată în M. Of. nr. 139 din 31 martie 2000 și, apoi, republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010, fiind ulterior modificată și completată.

alin. (4), autorii nu pot dobândi calitatea de titulari ai dreptului de autor. Într-adevăr, este imposibil ca autorul să se moștenească pe sine ori să-și transmită, pe calea cesiunii, drepturile sale patrimoniale de autor sau, având calitatea de editor, să încheie cu sine „acorduri individuale”. Considerăm că, pentru a-l viza, mai ales, pe autor, dispozițiile art. 3 alin. (4) ar fi trebuit formulate în sensul că, „alături de autori, sunt recunoscuți și protejați ca titulari ai dreptului de autor...”.

În al treilea rând, totuși, autorul dobândește dreptul de autor în temeiul art. 1 alin. (1) teza a II-a din Legea nr. 8/1996. Într-adevăr, potrivit acestui text, „acest drept (de autor) este strâns legat de persoana autorului și comportă atribute de ordin moral și patrimonial” (p. n.). Cu toate că dobândește dreptul de autor și prerogativele morale și patrimoniale ce le implică, autorul nu poate fi calificat „titular al dreptului de autor”, întrucât dispozițiile art. 3 alin. (4), pur și simplu, îl ignoră. Oricum ar fi interpretat art. 3 alin. (4), concluzia este că, cel mai probabil, dintr-o neglijență de redactare, îl exclude de la calitatea de titular al dreptului de autor tocmai pe autor. Practic, autorul a fost adus într-o situație paradoxală, de persoană care, deși dobândește dreptul de autor, nu poate fi considerat titularul acestuia.

În al patrulea rând, în acord cu dispozițiile art. 1 alin. (1) teza a II-a și ale art. 3 alin. (2), unele texte ale Legii nr. 8/1996, care reglementează diverse aspecte referitoare la dreptul sau drepturile de autor, se referă alternativ la „autor”, respectiv la „titularul dreptului de autor”⁷. În context, facem precizarea că doar art. 204 în alin. (3) și alin. (7) îi are în vedere cumulativ pe aceștia. Evident, aceste norme susțin concluzia că, în prezent, legiuitorul face distincție între autor

⁷ A se vedea, spre exemplu: art. 35¹ alin. (1); art. 40 alin. (1) și (3); art. 144 alin. (1), (4), (6) și (8); art. 145 alin. (3); art. 149 alin. (1), (3), (6), (7) și alin. (8) lit. a), b), g) și h); art. 150 alin. (1) și (3); art. 156 alin. (2) lit. g), h) și m); art. 157 alin. (1) lit. b), f) și j); art. 158 alin. (1)-(3); art. 159 alin. (1)-(3), (5) și (6); art. 160 alin. (3) lit. c); art. 162 lit. c), g) și q); art. 169 alin. (1) lit. a) și h), alin. (4) și (7); art. 170 alin. (2) lit. g), alin. (4) și (5) lit. a) și g); art. 171; art. 173 alin. (4) lit. a), c), d) și e); art. 175 alin. (2), art. 178; art. 186 alin. (2).

și titularul dreptului de autor. Oricum, aceste norme nu pun probleme de interpretare sub aspectul sferei persoanelor cărora le sunt incidente.

În al cincilea rând, de o manieră șocantă, în multe alte texte ale Legii nr. 8/1996, fiind ignorată semnificația restrictivă stabilită de art. 3 alin. (4), se face referire exclusiv la „titularul dreptului de autor”⁸. Neîndoielnic, asemenea texte nu pot fi incidente și în cazul autorului pentru simplul motiv că acesta nu poate avea calitatea de „titular al dreptului de autor”, conform art. 3 alin. (4). Cu toate acestea, analiza normelor respective denotă că incidența multora dintre ele s-ar fi impus, mai ales, în cazul autorului. Spre exemplu, în temeiul art. 42 alin. (1), contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor trebuie să prevadă, printre altele, „remunerația titularului dreptului de autor” (teza I), iar absența acestei prevederi „dă dreptul părții interesate de a cere rezilierea contractului”. Considerăm că asemenea dispoziții pun rezonabil problema nerespectării principiului egalității în fața legii, prevăzut de art. 16 alin. (1) din Constituție. Într-adevăr, în cazul exemplului dat, cu toate că, atât autorul, cât și titularul dreptului de autor, se află în situația de cedenti în cadrul contractului de cesiune, conform art. 40 alin. (1), dispozițiile art. 42 alin. (1), referitoare la remunerație, sunt incidente doar în cazul titularului dreptului de autor. Finalmente, de o manieră evident nejustificată, sub aspectul remunerației, autorul este supus normelor dreptului comun, iar titularul dreptului de autor prevederilor speciale ale art. 42 alin. (1).

În al șaselea rând, există și unele situații normative „hibride”, ca să nu le etichetăm „haotice”. Astfel, în cadrul unor articole, în

⁸ A se vedea, spre exemplu: art. 10 lit. e); art. 15 alin. (2); art. 35¹ alin. (1); art. 35² alin. (4); art. 40 alin. (4), (5) și (7); art. 42 alin. (1); art. 46 alin. (1) și (2); art. 49 alin. (1) și (2); art. 50; art. 59 alin. (1); art. 62 alin. (1); art. 69 alin. (1)-(4); art. 74 alin. (1) și (2); art. 77, art. 78 alin. (1) și (2); art. 79; art. 80 lit. c); art. 81; art. 84 alin. (2) și (5); art. 85 alin. (2); art. 87 alin. (2); art. 121; art. 122 alin. (1), (2) lit. d), alin. (3) și (4); art. 123 alin. (5); art. 124 alin. (3), (4), (8) lit. g), alin. (8); art. 126 alin. (2); art. 128; art. 133; art. 137 alin. (1) și (2), art. 138 alin. (1) și (5), art. 139.

unele alineate se face referire doar la autor, iar în altele numai la titularul dreptului de autor. Mai mult, art. 35¹ alin. (1), în partea de început se referă exclusiv la „titularul dreptului de autor”, iar în partea finală evocă alternativ „autorul sau titularul drepturilor de autor”. Evident, în cazul unor asemenea articole sau alineate, contrar normelor de tehnică legislativă, este afectată unitatea dispozițiilor normative, respectiv a ipotezelor juridice. Mai mult, și în asemenea cazuri, se pune problema nerespectării dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Constituție.

În al șaptelea rând, alte texte, referindu-se exclusiv la „autor”⁹, exclud, *per a contrario*, incidența lor în cazul „titularului dreptului de autor”. Semnalăm că, pentru identitate de rațiune, relativ numeroase asemenea norme ar trebui să fie incidente și în cazul titularului dreptului de autor. Spre exemplu, în cazul în care opera se află în proprietatea sau posesia altei persoane, art. 25 alin. (1) permite accesul la operă doar a autorului, excluzându-l, astfel, pe titularul dreptului de autor. În opinia noastră, accesul la operă a titularului dreptului de autor se impune în cazul în care autorul este decedat, iar exercițiul drepturilor morale, prevăzute de art. 10 lit. a), b) și d), i-au fost transmise pe cale succesorală, conform art. 11 alin. (2) teza I din Legea nr. 8/1996. Într-adevăr, exercitarea acestor drepturi morale, mai ales a celui privind apărarea integrității operei, implică, ca o condiție *sine qua non*, accesul titularului de drepturi la operă. Și asemenea texte pun în discuție nerespectarea dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Constituție.

În al optulea rând, dobândirea calității de titular al dreptului de autor prin moștenire implică coroborarea dispozițiilor art. 3 alin. (4) cu cele ale art. 11 alin. (2) teza I, respectiv ale art. 28 alin. (1) teza I din Legea nr. 8/1996. Sub primul aspect, reiterăm că art. 11 alin. (2) teza I permite transmiterea pe cale succesorală doar a exercițiului a trei drepturi morale, din cele cinci, câte îi sunt recunoscute autorului (conform art. 10). Deci, contrar celor prevăzute de art. 3 alin. (4),

⁹ A se vedea, spre exemplu: art. 10; art. 12; art. 13; art. 18 alin. (2); art. 19 lit. e); art. 24 alin. (1), (3) și (5); art. 25; art. 26 alin. (1).

moștenitorii nu dobândesc drepturile morale, ca atare, ci doar exercițiul lor. Altfel spus, în condițiile art. 11 alin. (2) teza I, moștenitorii nu devin „titulari ai acestor drepturi”. Sub al doilea aspect, subliniem că Legea nr. 8/1996 reglementează două drepturi patrimoniale de autor: dreptul de utilizare a operei (art. 12) și dreptul de suită (art. 24). La rândul lui, exercitarea dreptului de utilizare dă naștere la 9 drepturi patrimoniale subsecvente acestuia, reglementate de art. 13-23. În temeiul art. 28 alin. (1) teza I, „drepturile prevăzute la art. 13 și 24 durează tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 70 de ani”. Deci, pe calea moștenirii nu poate fi transmis dreptul de utilizare a operei. Față de cele prezentate, desprindem concluzia că, în cazul drepturilor morale, persoanele fizice sau juridice, prevăzute de art. 3 alin. (4), nu pot deveni titularii acestora, iar în situația drepturilor patrimoniale, cel mai important dintre ele (dreptul de utilizare) nu poate fi transmis pe cale succesorală. Practic, expresia integratoare „titulari ai dreptului de autor” este într-un vădit dezacord cu prerogativele morale sau patrimoniale pe care, potrivit Legii nr. 8/1996, le pot dobândi, pe calea moștenirii, persoanele fizice sau juridice.

În al nouălea rând, dobândirea calității de „titular al dreptului de autor” pe calea cesiunii, presupune analiza dispozițiilor art. 3 alin. (4) prin raportare la prevederile art. 40-63, referitoare la „cesiunea drepturilor patrimoniale de autor”. Fără să intrăm în detalii, subliniem că pot face obiectul cesiunii doar „drepturile subsecvente dreptului de utilizare a operei”, enumerate de art. 13 și reglementate, ca atare, de art. 14-23 din Legea nr. 8/1996. Deci, cesiunea nu privește dreptul de utilizare și nici dreptul de suită. De asemenea, pe calea cesiunii se transmite doar folosința temporară a unor drepturi subsecvente dreptului de utilizare a operei și, nicidecum drepturile, ca atare. Finalmente, în pofida celor prevăzute de art. 3 alin. (4), pe calea cesiunii, cesionarii nu devin titulari ai drepturilor patrimoniale cesionate.

În al zecelea rând, ridicarea „editorilor de opere muzicale și de opere scrise” la rangul distinct de „titulari ai drepturilor de autor” este, din punctul nostru de vedere, imposibil de susținut logico-juridic. În realitate, „editorul” este o persoană fizică sau juridică care, urmare unui contract de editare, reproduce o operă. Facem precizarea că „reproducerea operei” este un drept patrimonial subsecvent dreptului de utilizare, conform art. 13 lit. a) și art. 14. De asemenea, art. 49-58 din Legea nr. 8/1996 reglementează contractul de editare, ca modalitate a contractului de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor. Practic, enigmaticii, dar avantajații „editori de opere muzicale și de opere scrise” ar trebui incluși în categoria „titularilor dreptului de autor”, care au dobândit această calitate urmare cesiunii. Sub acest aspect, dispozițiile art. 3 alin. (4) sunt neștiințific formulate, întrucât particularul este pus în același plan juridic cu generalul și, mai mult, au o formulare pleonastică.

În al unsprezecelea rând, expresia „opere muzicale și opere scrise” denotă că inițiatorii textului art. 3 alin. (4) nu au fost preocupați de aspectele legate de acuratețea limbajului normativ. Oricum, în construcția acestei expresii sunt ignorate dispozițiile art. 7 și art. 8 din Legea nr. 8/1996.

În al doisprezecelea rând, și expresia „au dreptul cel puțin la o parte din veniturile provenite din drepturi” trădează aceiași lipsă de preocupare în construcția lizibilă a normelor juridice.

Față de cele prezentate, consider că, *de lege ferenda*, se impune intervenția grabnică a legiuitorului. În concret, sugerăm acestuia să modifice dispozițiile art. 3 alin. (4) din Legea nr. 8/1996, în sensul că „Autorul este titularul dreptului de autor” (teza I). „În condițiile legii, pot dobândi exercițiul unor drepturi de autor și alte persoane fizice sau juridice” (teza a II-a).

De asemenea, se impune reconsiderarea tuturor textelor din Legea nr. 8/1996 care, referindu-se exclusiv la autor, respectiv la titularul dreptului de autor, exclud nejustificat persoanele care au dobândit exercițiul unor drepturi de autor, respectiv autorul.

3. Utilizatorul

Potrivit art. 3 alin. (5) din Legea nr. 8/1996, „este considerat utilizator orice persoană fizică sau juridică care întreprinde acțiuni condiționate de autorizarea de către autori sau de titularii de drepturi, de remunerarea acestora sau de plata unor compensații către aceștia și care nu acționează în calitate de consumator”.

În opinia noastră, și acest text presupune unele precizări particulare.

În primul rând, fiind în prezența unui „utilizator”, bănuim că „acțiunile” întreprinse de acesta cu autorizarea autorului sunt, în realitate, drepturi subsecvente dreptului de utilizare a operei. Astfel, art. 13, înainte de a enumera cele 9 drepturi, dispune că „utilizarea unei opere dă naștere la drepturi patrimoniale distincte și exclusive ale autorului, de a autoriza sau de a interzice...” (s.n.). Facem precizarea că drepturile patrimoniale subsecvente dreptului de utilizare, pentru care este necesară autorizarea autorului, sunt următoarele: reproducerea operei [lit. a)]; distribuirea operei [lit. b)]; importul copiilor operei [lit. c)]; închirierea operei [lit. d)]; împrumutul operei [lit. e)]; comunicarea publică a operei [lit. f)]; radiodifuzarea operei [lit. g)]; retransmiterea prin cablu a operei [lit. h)]; realizarea de opere derivate [lit. i)].

În al doilea rând, chiar dacă art. 3 alin. (5) are în vedere, deopotrivă, autorizarea „autorilor” sau a „titularilor de drepturi”, în condițiile art. 13, autorizarea poate fi dată numai de autor. Într-adevăr, art. 13, referindu-se exclusiv la „autor”, îi exclude, *per a contrario*, pe titularii dreptului de autor”, așa cum aceștia sunt definiți de art. 3 alin. (4).

În al treilea rând, cerința ca autorii sau titularii dreptului de autor să fie remunerați, sugerează că așa-zisa „autorizare” este dată pe calea unui contract de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor¹⁰. Într-adevăr, în cazul contractului de cesiune, în general, și a

¹⁰ Pentru detalii privind contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor și speciile acestuia, a se vedea T. Bodoașcă, *Studii de dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 141 și urm.

speciilor acestuia, cedentul este îndreptățit la o remunerație din partea cesionarului, conform art. 42 alin. (1) și urm. din Legea nr. 8/1996. Practic, în acest caz, utilizatorul se află în situația persoanei care a dobândit calitatea de „titulară a dreptului de autor” pe calea cesiunii.

În al patrulea rând, condiția alternativă de plată a unor „compensații” evocă situațiile în care, în condițiile Legii nr. 8/1996, opera este utilizată fără consimțământul autorului și fără plata unei remunerații. Avem în vedere, spre exemplu, situațiile reglementate de art. 35-49, referitoare la „limitele exercitării dreptului de autor”. Semnalăm că, în asemenea cazuri, expresia consacrată este „remunerație compensatorie”¹¹.

În al cincilea rând, cerința de a nu acționa „în calitate de consumator” susține concluzia că acțiunile respective sunt adresate altor persoane decât utilizatorului, ca atare. Facem precizarea că art. 2 pct. 2 din O.G. nr. 21/1992 privind protecția consumatorului¹² stabilește semnificația termenului „consumator”. În concret, consumator este „orice persoană fizică sau grup de persoane fizice constituite în asociații, care acționează în scopuri din afara activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale”. *Per a contrario*, nu este considerată consumator persoana care acționează în sfera activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale sau liberale.

¹¹ A se vedea, spre exemplu, art. 36 alin. (2) din Legea nr. 8/1996.

¹² O.G. nr. 21/1992 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I și, apoi, republicată în M. Of. nr. 208 din 28 martie 2007, fiind ulterior modificată și completată.